

České a československé právní dějiny

Ladislav Vojáček

Poválečný vývoj státu a práva
(1945 – 1948)

Příprava a přijetí Košického vládního programu

- první přímý kontakt: E. Beneš v Moskvě (prosinec 1943)
- vlastní jednání: březen 1945 v Moskvě
- vyhlášení vládního programu: vláda Národní fronty Čechů a Slováků v Košicích (duben 1945)

Košický vládní program

1. význam SSSR při osvobození
+ vláda **Národní fronty Čechů a Slováků**
2. další postup ve válce
3. armáda
4. zahraniční politika
5. vnitřní politika (zejména národní výbory)
6. **vztahy obou státních národů**
+ slovenské orgány
7. Podkarpatská Rus
8. odsun Němců a Maďarů
9. **potrestání válečných provinilců, ...**
- 10.-13. **hospodářské otázky**
14. sociální politika
15. školství a kultura
16. proklamativní závěr

Národní fronta Čechů a Slováků (1)

■ V českých zemích:

- Komunistická strana Československa
- Sociálně demokratická strana
- Národně socialistická strana
- Lidová strana

Národní fronta Čechů a Slováků (2)

■ Na Slovensku:

- Demokratická strana
- Komunistická strana Slovenska
- Strana práce (1946)
- Strana slobody (1946)

Slovensko v Československu

- nař. SNR č. 30/1945 Zb. n. SNR o zákonodárné moci na Slovensku
 - **pražské dohody** = vymezení kompetencí
 - třetí dohoda = podstatné omezení kompetencí a samostatnosti
- = zpočátku fakticky (asymetrický) federativní stát, pak unitarizace

Odsun Němců

- prosazoval jej zejm. domácí odboj
 - první fáze tzv. divoký odsun – s Němci bylo často krutě zacházeno
 - druhá fáze odsunu už probíhala pod mezinárodní kontrolou
- po skončení odsunu v republice asi 185 tisíc Němců (aktivní antifašisté, specialisté, smíšené rodiny)

Maďarská otázka

- a) zbavení státního občanství (repatriace)
- b) výměna obyvatel
- c) reslovakizace
- d) přesídlování do českých zemí

Zákonodárství 1945 – 1948

- konfiskace nepřátelského zemědělského a jiného majetku, národní správa a FNM
- retribuce
- národní správa + znárodnění + revize pozemkové reformy (1947)
- novela občanských soudních řádů 1947 (zejména „právo chudých“)
- sjednocení postihu protistátních TČ (1947)
- pracovní povinnost (1945)

Retribuce

- = potrestání válečných provinilců, zrádců a kolaborantů
- retribuční dekrety (16, 17 a 138/1945 Sb.)
 - nař. SNR č. 33/1945 Zb. n. SNR
 - mimořádné lidové soudy
 - zákon č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisejícího s bojem o znovunabytí svobody ...;
 - 30. září až 28. října 1945
 - obdoba např. v Rakousku, Francii nebo Itálii

Bezpečnostní aparát

- Revoluční gardy
- zrušeno četnictvo a policie
- vznik Sboru národní bezpečnosti
- Pohotovostní pluk 1 NB

Hospodářské otázky

- a) národní správa (5/1945 Sb. a 50/1945 Zb. n. SNR)
- b) konfiskace pozemkového majetku ...
- c) postavení klíčového průmyslu pod státní vedení (zejm. č. 100 – 103/1945)
- d) zajištění práce a výdělků
- e) obnova průmyslu a
- f) zajištění zemědělské výroby a postavení rolníků)

Hlavní úkoly PNS

- plnit funkce NS podle ústavy z roku 1920, zejm. zákonodárnou
- potvrdit ve funkci prezidenta
- provést **ratihabici** prezidentských dekretů (provedeno en bloc) a
- připravit volby do ÚNS

Volby v roce 1946

- všeobecné, rovné a přímé s tajným hlasováním
 - vítězi komunisté
 - na Slovensku Demokratická strana
- Budovatelský program
 - součástí dvouletý hospodářský plán

Kubešův návrh ústavy

- prezident
- odborná úřednická složka národních výborů
- ignorování slovenské otázky
- spolkový stát složený ze tří zemí
- znárodnění ano, ale nemělo dále pokračovat
- majetková svoboda (stejná ochrana všem typům vlastnictví)
- Ústavní soud

Ústava z roku 1948

- Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.:
 - úvodní preambule
 - 12 základních článků
 - deset kapitol
(= 178 paragrafů)

Preambule

- ČSR je lidovědemokratickou republikou
- v jednotném státě Čechů a Slováků je lid jediným zdrojem moci
- bude odstraněno vykořisťování člověka člověkem
- cílem veškerého usilování ve státě je vybudování socialismu

Základní články

- = charakteristika hlavních institucí politického a hospodářského zřízení
- = úvodní ustanovení k jednotlivým kapitolám:
 - o třídní podstatě ČSR
 - o její státní formě
 - o unitaritě státu a o řešení vztahů Čechů a Slováků
 - o svrchovanosti lidu
 - o rovnosti práv a povinností občanů
 - o základním poslání hospodářské soustavy (= ať slouží lidu)

Podrobná ustanovení ústavy

1. základní práva a povinnosti občanů
2. - 4. jednokomorové NS, prezident, vláda
5. slovenské národní orgány
6. národní výbory (krajské zřízení)
7. Soudy (zlidovění soudnictví)
8. hospodářské zřízení a vlastnické vztahy
9. všeobecná ustanovení o státním občanství, státním území a státních symbolech
10. závěrečná a přechodná ustanovení

Nejvýznamnější novelizace ústavy

- ú. z. č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře
- ú. z. č. 12/1954 Sb. o národních výborech
- ú. z. č. 33/1956 Sb. o slovenských národních orgánech

Kodifikace z právnické dvouletky

- zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb.
- série trestněprávních předpisů (č. 86-89/1950 Sb.)
 - trestní zákon a trestní řád
 - trestní zákon správní a zákon o trestním řízení správním
- základní občanskoprávní předpisy (č. 141 a 142/1950 Sb.)
 - občanský zákoník a občanský soudní řád

Další předpisy z právnické dvouletky

- zákon č. 99/1950 Sb. o hospodářských smlouvách a státní arbitráži (= východisko pro vznik hospodářského práva)
- rámcový zákon o organizaci JZD č. 69/1949 Sb.
- zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách